

**TYÖELÄMÄ- JA TASA-
ARVOVALIOKUNNAN LAUSUNTO
10/2009 vp**

Hallituksen toimenpidekertomus vuodelta 2008

Perustuslakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 1 päivänä huhtikuuta 2009 lähettänyt hallituksen toimenpidekertomuksen vuodelta 2008 (K 1/2009 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi perustuslakivaliokuntaan ja ulkoasiainvaliokuntaan ja samalla määrännyt, että pysyvien erikoisvaliokuntien on annettava asiasta lausunto perustuslakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- neuvotteleva virkamies Kimmo Ruth, työ- ja elinkeinoministeriö
- lainsäädäntöneuvos Markku Helin, oikeusministeriö
- hallitusneuvos Esko Salo, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Erja Lindberg, Suomen Kuntaliitto.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut Tasa-arvoasiain neuvottelukunta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on tässä lausunnossa käsitellyt toimialaansa kuuluvia, sen omasta ehdotuksesta hyväksyttyjä kertomuksissa selostettuja lausumia. Tällaisia lausumia on 21, joista 13 kuuluu työ- ja elinkeinoministeriön, 6 sosiaali- ja terveysministeriön, yksi valtiovarainministeriön ja yksi oikeusministeriön hallinnonalaan. Valiokunta pitää hallituksen selvityksiä ja kannanottoja asianmukaisina. Valiokunta esittää niistä seuraavat huomautukset.

Eduskunnan lausumat

Valiokunta katsoo, että seuraavien lausumien johdosta suoritettavat toimenpiteet ovat riittäviä tai

lausumat ovat muutoin käyneet tarpeettomiksi ja ne voidaan poistaa:

- *Yksityisyyden suoja työelämässä* HE 121/1998 vp (s. 224)

Eduskunta edellytti 17.2.1999, että hallitus valmistelee uuden esityksen yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa ottaen asianmukaisesti huomioon valiokuntien tästä esityksestä antamat lausunnot.

Laki yksityisyyden suojasta työelämässä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi tuli voimaan vuoden 2001 alussa. Lain hyväksymisen yhteydessä eduskunta hyväksyi kaksi lausumaa, joissa edellytettiin, että hallitus valmistelee ehdotukset lainsäädännöksi, joka koskee alkoholi- ja

huumetestien käyttöä sekä teknistä valvontaa ja sähköpostin käytön valvontaa työpaikoilla. Lisäksi eduskunta edellytti, että hallitus tarkoin seuraa soveltuvuustestien käyttöä työelämässä ja selvittää eri testimenetelmien luotettavuutta.

Yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain muutokset tulivat voimaan 1.10.2004. Soveltuvuustestien käyttöä työelämässä ja testausmenetelmien luotettavuutta koskeva selvitys annettiin eduskunnalle työelämäselonteon yhteydessä vuonna 2004. Jatkovalmisteluna selvitetään ei-työsuhteisten aseman parantamista työryhmässä, jonka toimikausi on vuosi 2008. Ei-työsuhteisten asemaa koskevan selvitystyön yhteydessä selvitetään uusien työntekomuotojen, kuten harjoittelun, osalta huumetestausten mahdollisuutta. Asiasta kerrotaan jatkossa työelämäselontekoa koskevien toimien yhteydessä. Valiokunta katsoo, ettei lausuma anna enää aihetta enempisiin toimenpiteisiin.

— *Vuosiloman pitäminen lyhennettynä työaikana* HE 238/2004 vp (s. 237)

Eduskunta edellytti 8.3.2005, että hallitus yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa seuraa, millaisia sopimuksia vuosiloman osan pitämisestä lyhennettynä työaikana käytännössä tehdään ja miten niissä toteutuu yhtäältä työntekijän aloiteoikeus ja toisaalta vuosiloman pitäminen sellaisissa osissa, että niillä voidaan katsoa olevan merkitystä vuosiloman työsuojelullisen tarkoituksen kannalta, sekä antaa asiasta selvityksen työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle vuoden 2008 loppuun mennessä.

Työ- ja elinkeinoministeriö antoi työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle selvityksen asiasta vuoden 2008 lopussa. Valiokunta katsoo, että asia ei anna aihetta enempisiin jatkotoimiin.

— *Työllistymisen ja muutosturvan toimintamalli* HE 48/2005 vp (s. 241)

Eduskunta edellytti 14.6.2005, että hallitus tarkoin seuraa muutosturvaa koskevan lainsäädännön toimivuutta ja vaikutuksia sekä toiminnan edellyttämien re-

surssien riittävyyttä ja ryhtyy välittömästi toimenpiteisiin tarvittavien muutosten tekemiseksi, jotta lainsäädännöllä voidaan päästä sille asetettuihin tavoitteisiin. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle tulee toimittaa lainsäädännön toimivuutta koskeva selvitys vuoden 2007 loppuun mennessä.

Työ- ja elinkeinoministeriö seuraa selvityksensä mukaan jatkuvasti lainsäädännön toimivuutta ja vaikutuksia sekä resurssien riittävyyttä. Osana hallituksen elvytystoimia hyväksyttiin keväällä 2009 muutosturvan toimintamallin laajenus, jolla pyritään taloudellisen taantuman vuoksi edistämään työttömiksi jäävien työllistymistä ja parantamaan heidän mahdollisuuksiaan osallistua erityisesti työvoimapoliittiseen aikuiskoulutukseen. Mahdollisista uusista lainsäädäntöhankkeista informoidaan erikseen. Valiokunta katsoo, että hallituksen selvitys asiasta hallituksen toimenpidekertomuksessa on riittävä.

— *Laki työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta, seuranta* HE 156/2004 (s. 272)

Eduskunta edellytti 14.12.2004, että lain vaikutuksia seurataan tutkimuksella, jonka tuloksista annetaan selvitys työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle 31 päivään joulukuuta 2007 mennessä. Tutkimuksesta tulee ilmetä muun muassa lain vaikutukset työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen laatuun, valmistuvien työterveyshuollon erikoislääkärien määrään sekä lääkäreiden saatavuuteen kansanterveyslain mukaisiin terveyskeskuksiin.

Työterveyslaitos on tehnyt lausumassa edellytetyn selvityksen (1350/2004). Selvitystä käytetään pohjana, kun muutoslain jatkamista vuodesta 2010 eteenpäin valmistellaan. Valiokunta katsoo, että hallituksen selvitys asiasta hallituksen toimenpidekertomuksessa on riittävä.

- *Tasa-arvolainsäädäntö, työelämä ja vanhemmuus* HE 195/2004 vp (s. 272)

Eduskunta edellytti, että hallitus selvittää, tehdäänkö lasten huoltajuusasioissa lainsäädännöstä, hallintokäytännöistä tai viranomaisten asenteista johtuenisiä syrjiviä ratkaisuja, ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin, jotta naisia ja miehiä kohdeltaisiin tasa-arvoisesti huoltajuuskysymyksissä.

Isät ovat nykyisin entistä voimakkaammin ja monipuolisemmin mukana lastensa elämässä. Tämä näkyy myös huoltoriidoissa. Toimenpidekertomuksen mukaan tuomioistuimet ovat huoltajuutta koskevista asioista määränneet lapsen asumaan isän luona noin joka kolmannessa tapauksessa ja äidin luona 65 %:ssa tapauksista. Vuonna 2008 julkaistun, huoltoriitoja hovioikeuksissa koskeneen tutkimuksen mukaan isien osuus lähihuoltajina oli 33,3 % ja äitien 40 %. Muissa tapauksissa lapsi asuu vuoroviikoin äidin ja isän luona.

Toimenpidekertomuksen mukaan tuomioistuimet nojaavat huoltajuusriidoissa tehtävissä päätöksissä melko selkeästi sosiaalitoimen esittämään ehdotukseen. Lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevia asioita sosiaalitoimessa hoitavat työntekijät ovat etupäässä naisia, millä saattaa olla vaikutusta siihen, miten isien ja äitien huoltajaominaisuuksia arvioidaan.

Toimenpidekertomuksessa todetaan, että katavaa selvitystä siitä, tehdäänkö lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevista asioista isia syrjiviä ratkaisuja, ei ole tehty. Naisten ja miesten tasa-arvoista kohtelua huoltajuusriidoissa on vaikea selvittää. Siitä, että lapset määrätään useammin asumaan äitinsä kuin isänsä luona, ei voida suoraan vetää johtopäätöstä, että toista sukupuolta syrjitään. Syrjinnästä voidaan puhua vasta, jos toinen vanhempi asetetaan sukupuolensa perusteella etusijalle sellaiseen vanhempaan nähden, joka olisi lapsen edun kannalta tehtävään parempi.

Lapsen edun kannalta olisi parasta, että huoltoriidoissa löydetäisiin ratkaisu, josta vanhemmat pääsevät yksimielisyyteen. Valiokunnan

saaman selvityksen mukaan oikeusministeriössä on tarkoitus käynnistää kokeilu, jossa pyritään selvittämään, voidaanko sovinnon aikaansaamista edistää siten, että psykologi tai muu ihmissuhdeasiantuntija kutsutaan tuomarin avuksi etsimään sellaista ratkaisua, jonka molemmat vanhemmat voivat hyväksyä. Valiokunta pitää ministeriön hanketta erittäin tarpeellisena ja hyvänä. Valiokunta painottaa, että huoltoriidassa ei ole kysymys vanhemman oikeudesta lapsen huoltoon, vaan lapsen oikeudesta sellaiseen huoltoon, joka parhaiten vastaa hänen etuaan ja tahtoaan.

Valiokunta korostaa, että koulutus on ensiarvoisen tärkeää pyrittäessä vaikuttamaan asenteisiin ja pitkäaikaisiin käytäntöihin ja kannustaa sekä oikeusministeriötä että sosiaali- ja terveysministeriötä tehostamaan ja laajentamaan huoltajuusasioista järjestettävää koulutusta siten, että siinä otetaan entistä tehokkaammin huomioon sukupuolten välinen tasa-arvo.

Valiokunta katsoo, että lausuma ei anna aiheita enempään toimenpiteisiin.

Vuoden 2008 työllisyyskertomus

Julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain 1 luvun 6 §:n nojalla työministeriö antaa vuosittain julkisen työvoimapalvelun tavoitteiden toteutumista sekä työvoimapalvelun tilaa ja kehitystä koskevan työllisyyskertomuksen käytettäväksi hallituksen toimenpidekertomuksen oheisaineistona.

Valiokunnan käsityksen mukaan työllisyyskertomus vuodelta 2008 sisältää hyvän ja perusteellisen tietopaketin työllisyystilanteen kehityksestä ja toteutetuista työvoimapolitiittisista toimenpiteistä. Siitä saa hyvän kokonaiskuvan hallituksen harjoittamasta työllisyyspolitiikasta ja sen tuloksista.

Vuosi 2008 oli maailmanlaajuisen talouskriisin vuoksi poikkeuksellinen. Hallitus toteaa kertomuksessa, että tavanomaisissa oloissa asetetut työllisyystavoitteet eivät poikkeuksellisen syvän taantuman vuoksi voi toteutua. Hallitus on kuitenkin päättänyt pitää kiinni päämäärästään ja tähtää toiminnallaan uuden kasvupohjan luomi-

seen, keskeisten pitkän aikavälin tavoitteiden saavuttamiseen ja taantuman välittömien kielteisten vaikutusten lieventämiseen.

Talouskehityksen kielteisten vaikutusten vähentämiseksi hallitus on tehnyt elvyttäviä ratkaisuja. Elvytystoimet kohdistuvat rakentamiseen, tutkimus- ja kehitystoimintaan, investointitukiin, viennin rahoitukseen sekä työvoima- ja koulutuspoliittisiin toimiin.

Lausunto

Lausuntonaan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että perustuslakivaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 11 päivänä kesäkuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Arto Satonen /kok
vpj. Jukka Gustafsson /sd
jäs. Hannakaisa Heikkinen /kesk
Anna-Maja Henriksson /r
Arja Karhuvaara /kok
Johanna Karimäki /vihr
Merja Kuusisto /sd

Esa Lahtela /sd
Jari Larikka /kok
Markus Mustajärvi /vas
Paula Sihto /kesk
Jyrki Yrttiaho /vas
vjäs. Juha Rehula /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

neuvotteleva virkamies Marjaana Kinnunen.